

GARMER & THESINGER EXPRESS

Maandelijks Nieuwsblad voor Garmerwolde
Thesinge en omstreken

14e jaargang april 1990

Vijftig jaar geleden begon de tweede wereldoorlog. Waarschijnlijk valt over die periode '40 - '45 in Garmerwolde, Thesinge en Ruischerbrug ook heel wat te vertellen. Daarom doken we in de geschiedenis en vonden mensen bereid om over hun ervaringen te vertellen. Een aantal maanden zult u over hun belevenissen in deze krant kunnen lezen.

Als eerste had ik een gesprek met de heer Jan Havinga (slager) en de heer Klaas Kol (timmerman) over hun onderduikersperiode bij de familie Abel Kuizenga in Klunder.

Oproep voor keuring

„Schrijf allereerst maar op dat het een domme zet van ons is geweest (achteraf gezien) om een Ausweiss aan te vragen”, zegt de heer Havinga. We praten over de oproep die beide mannen kregen voor keuring op het arbeidsbureau aan het Zuiderdiep. Nadien volgde dan tewerkstelling in Duitsland. Om daaraan te ontkomen kon men een Ausweiss halen, die vrijstelling beloofde voor Duitsland. „Toen hadden ze dus onze adressen, stom, stom”, zegt Havinga nogmaals. „Ik ben trouwens nooit gekeurd” zegt de heer Kol, in juli 1943 of misschien wat eerder, kreeg ik de oproep, ik ging naar het Arbeidsbureau, daar liep een man met stamkaarten, hij vroeg me wie ik was en gaf me mijn kaart en toen ben ik maar meteen weggegaan. Thuisgekomen leek het ons beter dat ik maar verdween. Zo heb ik plm.2 maanden bij mijn Oom Jan en tante Siebrig in Valthe gezeten. Overdag was ik daar bij boeren in

Vijftig jaar geleden...

De heren Kol en Havinga op hun oude onderduikadres foto: Andries v.d. Meulen)

de buurt aan het timmeren. Maar toen vond er in Drenthe een overval plaats op een distributiekantoor en het gevolg was strenge controle door de Grüne Polizei. Ik ben op de fiets via achteraf-paadjes teruggedreden naar Thesinge en daar was het thuis dus ook al niet veilig voor mij.”

Onderduiken

De vader van Kol had Kuizenga gevraagd of Klaas

daar kon komen, Havinga zat daar inmiddels al een poosje. Havinga: Ik wis vot wel woar 'k terecht kon, of ze hemmen 't aanboden of 'k hebt vroagd, dat wait 'k nait meer. We zaten er toen dus met zijn tweeën, later kwamen ook nog Jan Hofstede, Janko Poel en Henny Kruyer erbij. Ik meen me te herinneren dat Jan en Henny er alleen maar sliepen, Janko was er ook wel overdag. Onze schuilplaats was achter in de gang bij het achterdeel, Biewko

Kol heeft er een muurtje voor gemetseld, waar we dus sliepen en bij nood heengingen, Die ruimte was 1.5 bij 2 meter ongeveer, we sliepen daar om en om: voeten bij het hoofd van de ander. We lagen op stro en hadden wel een deken over hoor. Via een luik in de zolder gingen we eruit.”

Werkzaamheden overdag

Overdag hielp Havinga boer Kuizenga, ze hadden een gemengd bedrijf met plm. 5 koeien. De heer Kol: „Ik wait nog wel ain kou wol nooit staan, toun hest doe hom mit schoamel (= driepoot) sloagen. Kou wol nooit weer deur die molken worden!” „Wait 'k ja niks meer van”, zegt Havinga. Kol: „Ik was in 't vooreind het „maidje” van mevr. Kuizenga, maar soms hielp ik ook wel mee op het land batten op ainen zetten en Havinga ploegde met paarden, ook het koolzaad ging met paarden en we hebben nog wel met de vlegel op de schuurdeel gedorst. Als er controle was of de landwacht liep in de buurt, waren we natuurlijk rap binnen. Trouwens, ik heb het idee dat als ze ons echt hadden willen hebben, dan had die landwacht ons wel kunnen vinden. Toch hebben we ook wel angstige momenten gekend.”

Angstige momenten

Kol: „Als we onszelf binnenshuis ook niet vertrouwden sliepen we 's nachts in het koren. Soms sliepen we op de tip - een stukje land dat in een tip uitliep. We hadden daar een gat gegraven en die met ruitersrokken met wat rommel - asfalt of zo van „ôl heer” - erover afgedekt. Maar ook daar liepen de landwachten